

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

RETORYKA NA UCZELNIACH W POLSCE

WYNIKI ANKIETY

Polskie Towarzystwo Retoryczne, 2024

Badanie ankietowe odbyło się w marcu i kwietniu 2024 roku. Na ankietę odpowiedziało 33 badaczy z 21 ośrodków akademickich. Pytania odnosiły się do sytuacji retoryki na poziomie naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym w reprezentowanych przez respondentów ośrodkach naukowych i dotyczyły:

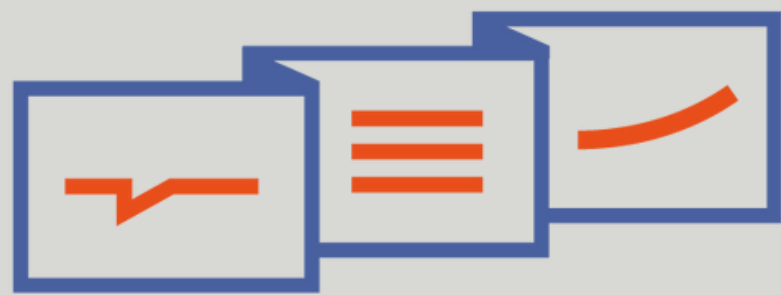
- jednostek badawczych w ich macierzystych uczelniach
- oferty kursów/zajęć retorycznych
- kompetencji retorycznych
- zespołu badaczy i dydaktyków retoryki
- badań i innowacji dydaktycznych
- wydarzeń naukowych
- projektów badawczych
- projektów doktorskich z komponentem retorycznym
- publikacji z ostatnich lat
- współpracy z instytucjami w Polsce i za granicą
- kół naukowych

Raport podzielony został na 4 części: 1) Grono retoryczne; 2) Kształcenie retoryczne; 3) Badania retoryczne; 4) Perspektywy kształcenia. Odzwierciedla on postrzeganie kształcenia retorycznego przez badaczy i dydaktyków retoryki na rok 2024.

Opracowanie: Agnieszka Budzyńska-Daca

Współpraca: Ewa Modrzejewska

Stan aktualizacji: czerwiec 2024.

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

WPROWADZENIE

Na ankiety odpowiedziało
33 badaczy z **21** ośrodków
akademickich.

Badacze retoryki w Polsce reprezentują szerokie spektrum specjalności i specjalizacji, które obejmują:

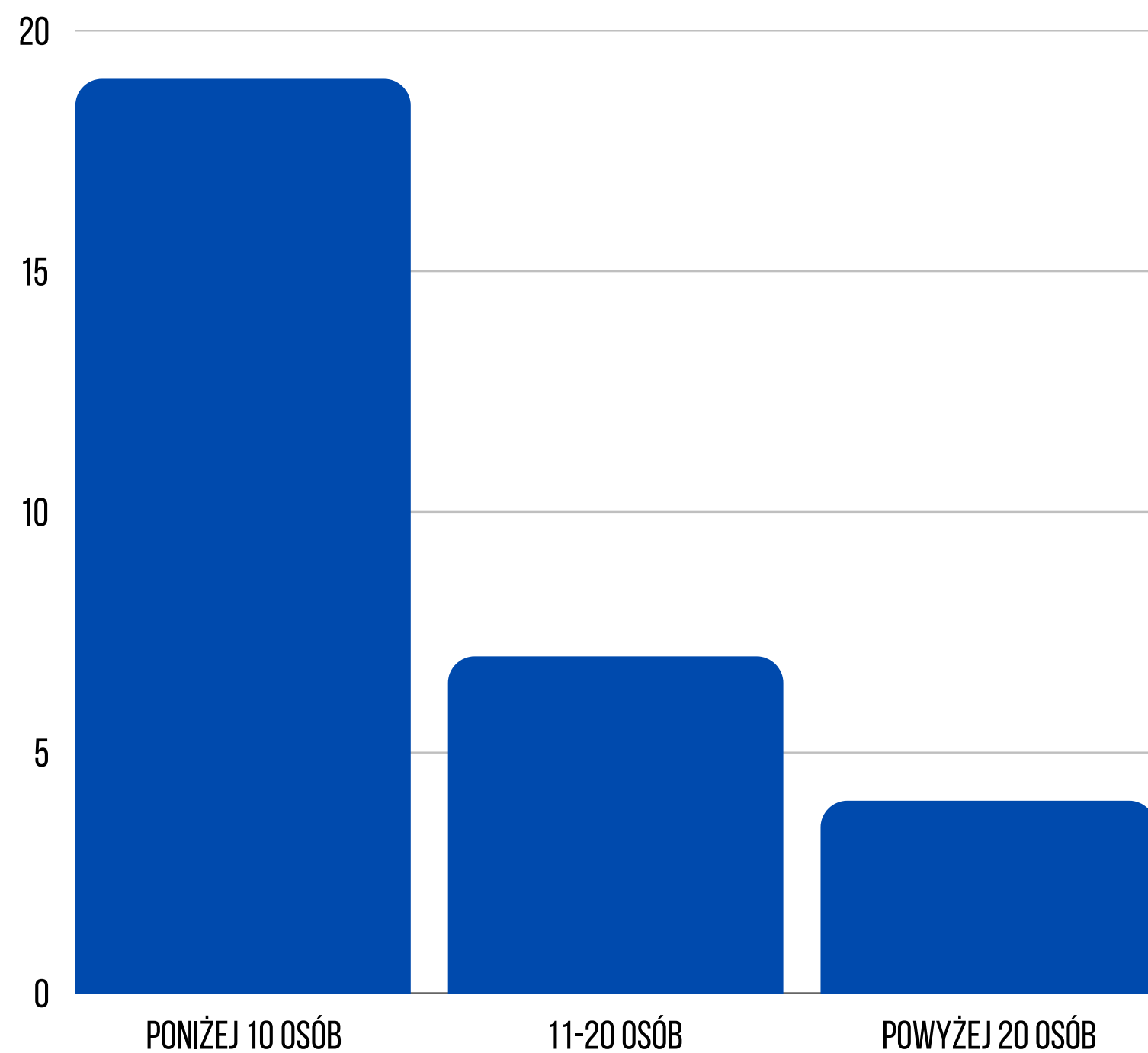
- Retorykę klasyczną – analiza i interpretacja tekstów starożytnych oraz badanie tradycji retorycznych od czasów antycznych;
- Retorykę stosowaną – zastosowanie zasad retorycznych w praktycznych kontekstach, takich jak: prawo, polityka, biznes czy media;
- Komunikację międzykulturową – badanie retoryki w kontekście różnic kulturowych i międzykulturowej wymiany;
- Komunikację publiczną – analiza retoryki w przestrzeni publicznej, w tym w debatach politycznych, kampaniach społecznych i mediach;
- Analizę dyskursu – badanie struktur i strategii językowych w różnych typach tekstów i wypowiedzi;
- Krytykę retoryczną – ocena i interpretacja tekstów i artefaktów z perspektywy retorycznej;
- Edukację retoryczną – metodyka nauczania retoryki na różnych poziomach edukacji;
- Retorykę wizualną i cyfrową – badanie retoryki w kontekście nowych mediów, obrazów oraz cyfrowych platform komunikacyjnych.

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

GRONO RETORYCZNE

GRUPĘ DYDAKTYKÓW I BADACZY ZAJMUJĄCYCH SIĘ RETORYKĄ W REPREZENTOWANEJ INSTYTUCJI OCENIAM NA:

Dominują odpowiedzi określające grono retoryczne na danej uczelni poniżej 10 osób.

Na podstawie 31 odpowiedzi.

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

GRONO RETORYCZNE

Przedstawiciele 4 uczelni deklarują, że grono akademików zajmujących się retoryką przewyższa 20 osób.

Na podstawie 31 odpowiedzi.

UW, UMCS, UJ, UAM

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

NAZWY KURSÓW Z ZAKRESU RETORYKI

- Analiza socjoretoryczna
- An introduction to rhetoric
- Argumentacja w działaniu: debaty i negocjacje
- Copywriting
- Cynceron i retoryka
- Emisja głosu i podstawy retoryki klasycznej
- Etyka dziennikarska
- Gry i rytuały komunikacyjne
- Język perswazyjny
- Klasyczne podstawy retoryki współczesnej
- Kompozycja wypowiedzi perswazyjnej
- Komunikacja interpersonalna
- Komunikacja językowa: konwencje i innowacje
- Komunikacja werbalna i pozawerbalna
- Nauka o komunikowaniu: argumentacja
- Nauka o komunikowaniu: perswazja i manipulacja
- Narzędzia retoryki w praktyce wydawniczej
(dawniej: retoryka praktyczna)
- Od retoryki do hipertekstu
- Perswazyjność w tekstach oficjalnych i prywatnych
- Przekonywać czy pokonywać? Reguły perswazji i retoryka praktyczna
- Persuasive communication and rhetoric
- Praktyczne podstawy retoryki
- Projektowanie narracji
- Projektowanie reklamy - obraz w reklamie
- Reguły perswazji z elementami retoryki
- Reklama w mediach
- Retoryka
- Retoryka i erystyka
- Retoryka i erystyka dziennikarska
- Retoryka i erystyka medialna
- Retoryka i komunikacja w środowisku społecznym
- Retoryka - wystąpienia publiczne
- Retoryka dziennikarska
- Retoryka literacka
- Retoryka – o skutecznym komunikowaniu się
- Retoryka praktyczna
- Retoryka prawnicza i erystyka
- Retoryka stosowana
- Retoryka tekstów NT
- Retoryka w cyberprzestrzeni
- Retoryka w komunikowaniu publicznym
- Retoryka w praktyce
- Retoryczne narzędzia wywierania wpływu
- Rhetoric and Persuasion Theory; Rhetoric and Persuasion Practice
- Rhetoric, persuasion (and) culture
- Rhetorics of culture
- Struktury wizualne - analiza
- Sztuka debaty
- Sztuka pisania
- Sztuka prezentacji i emisji głosu
- Sztuka wystąpień publicznych
- Teoria retoryki
- Topika literacka
- Tożsamość i dyskurs – od autoprezentacji do dyskursu tożsamościowego
- Warsztaty retoryczne
- Wystąpienia publiczne

Pojedyncze zajęcia o profilu retorycznym odbywają się we wszystkich ośrodkach, choć nie zawsze retoryka występuje wprost w nazwie zajęć.

Jedyny w Polsce kierunek retoryczny prowadzony jest przez Wydział Filozofii KUL i obejmuje programy na I i II stopniu kształcenia.

- Retoryka stosowana, I stop.: [link do programu](#)
- Retoryka stosowana, II stop.: [link do programu](#)
- Strona retoryki na KUL: www.retoryka.kul.pl

Uczelnia organizuje również Ogólnopolską Olimpiadę Retoryczną oraz Ogólnopolski Konkurs Logiczny skierowane do uczniów.

Specjalność *retoryka stosowana* realizowana jest na kierunku *filologia polska* w ramach studiów licencjackich.

Proponowany program:

a) dwa wykłady:

- Wprowadzenie do retoryki klasycznej
- Z dziejów sztuki oratorskiej

b) dziesięć konwersatoriów:

- Ćwiczenia w sztuce inwencji i kompozycji
- Ćwiczenia w sztuce elokucji
- Ćwiczenia pamięci i sztuka wygłaszania mowy
- Stylistyka dzieł dawnych
- Kultura żywego słowa
- Metafora - narzędzie poznawcze i retoryczne
- Retoryka literaturoznawcza XX i XXI wieku
- Genologia oratorska - ćwiczenia praktyczne
- Komunikacja, perswazja, argumentacja w życiu codziennym
- Dyskurs dyskryminacyjny i antydyskryminacyjny

Istotne komponenty kształcenia retorycznego znajdują się w programach studiów/specjalizacji również na innych uczelniach.

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

STUDIA PODYPLOMOWE

Od 1995 r. na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego działa Podyplomowe Studium Retoryki. Powstało z inicjatywy UJ i Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Plan studiów obejmuje następujące przedmioty:

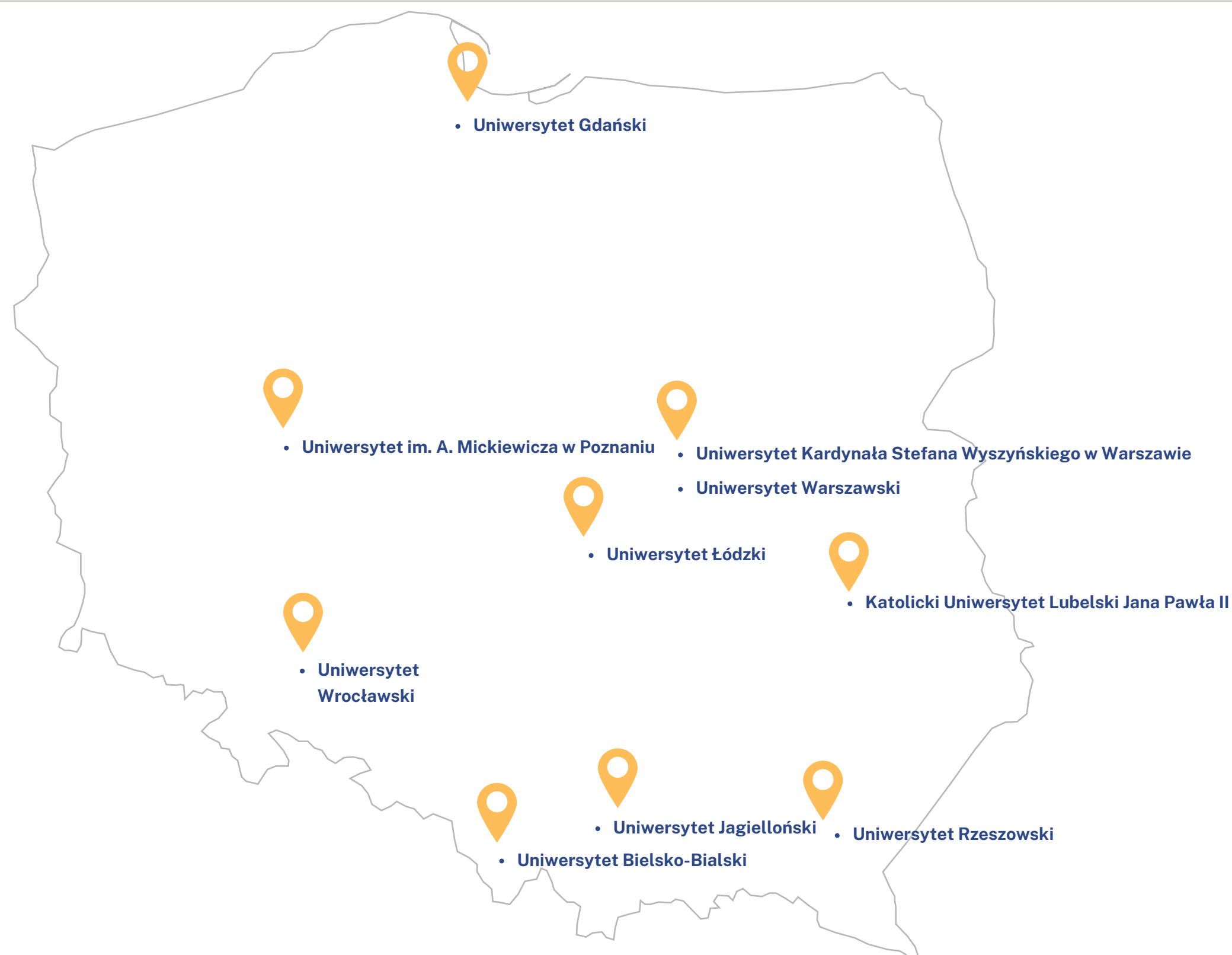

- Sztuka inwencji
- Sztuka kompozycji
- Sztuka argumentacji
- Sztuka opanowywania przemówienia i pokonywania stresu
- Sztuka stosowności stylistycznej
- Sztuka analizy przemówień współczesnych
- Sztuka poprawnej wymowy
- Sztuka poprawności gramatycznej
- Sztuka poprawności leksykalnej i frazeologicznej
- Sztuka komunikacji interpersonalnej
- Sztuka tworzenia krótkich form retorycznych
- Sztuka operowania głosem
- Sztuka kreatywnego przemawiania
- Warsztaty tutorskie
- Sztuka komunikacji niewerbalnej
- Etyka wystąpień publicznych
- Sztuka savoir-vivre'u
- Sztuka kreowania wizerunku
- Sztuka public relations

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

ZAJĘCIA Z RETORYKI

Przedstawiciele **8** uczelni deklarują, że zajęcia z retoryki prowadzone są na wszystkich poziomach kształcenia: od licenjatu po szkoły doktorskie.

**UW, UJ, UWR, UKSW, KUL,
UBB, UG, UAM**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

WYDARZENIA RETORYCZNE

Wśród wydarzeń retorycznych są: seminaria, warsztaty dla badaczy, doktorantów i studentów, szkoły letnie dla doktorantów, olimpiady, turnieje retoryczne.

UZ, UW, UMCS, KUL, UJK

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

KONFERENCJE RETORYCZNE

Konferencje retoryczne odbywają się cyklicznie na UW (współorganizowana z PTR), na KUL i UMCS. W latach 2007-2016 odbywały się również na UAM. Na USz i UW r odbyły się pojedyncze konferencje.

**UW, UAM, KUL, UWR, USZ,
UMCS**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

PROJEKTY NAUKOWE

Projekty naukowe są finansowane z różnych źródeł: europejskich, ministerialnych bądź wewnętrznych.

**UW, KUL, URZ, UO,
UMCS, UŚ, UŁ, UWR**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

JEDNOSTKI BADAWCZE

Uczelnie prowadzące badania w ramach jednostek (katedr, zakładów, pracowni, grup badawczych).

**UW, UO, UWR,
UŚ, UAM, KUL**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI W POLSCE

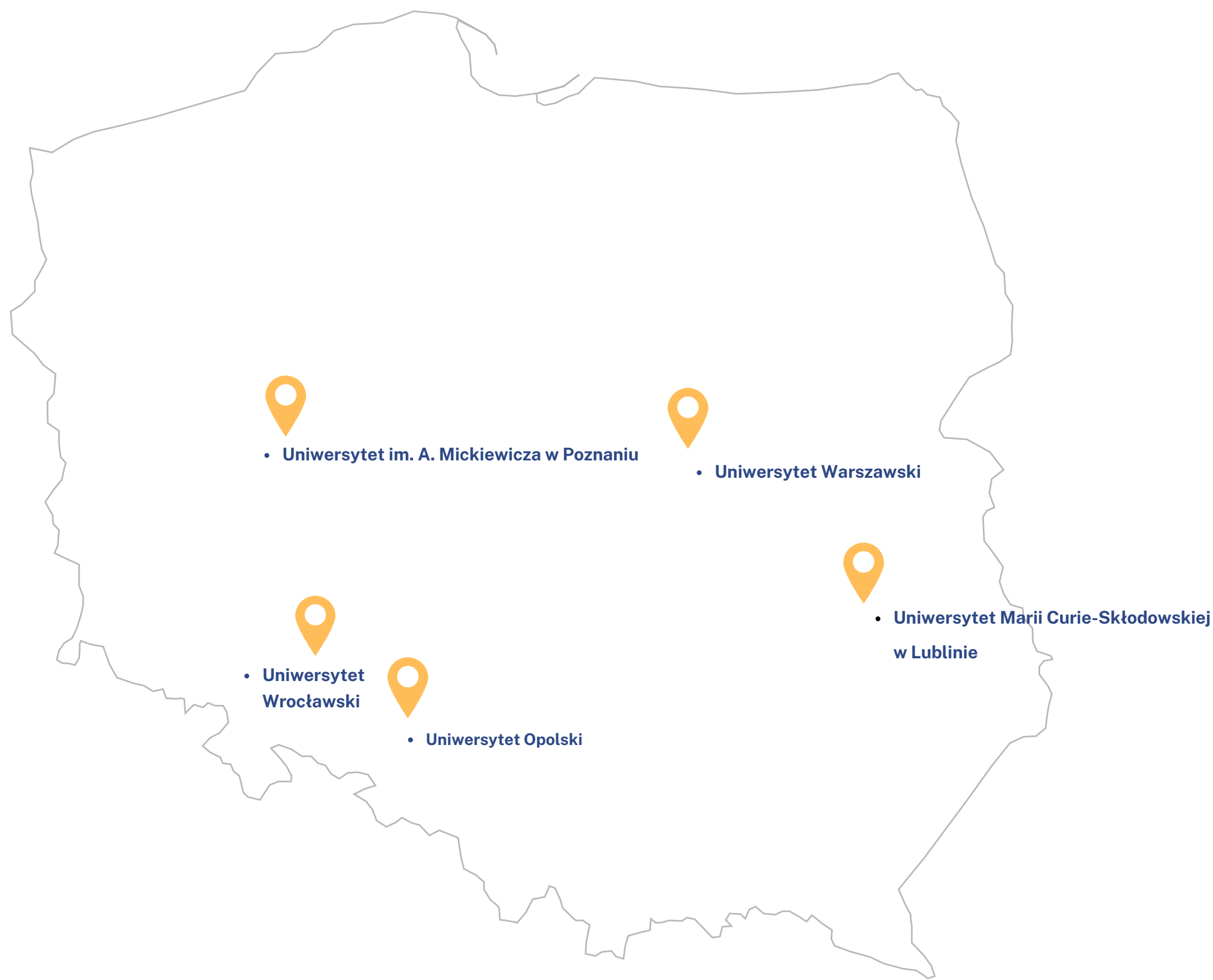
Współpraca z instytucjami dotyczy działań międzyuniwersyteckich, a także współpracy z organizacjami pozarządowymi, szkołami i firmami szkoleniowymi

**UW, KUL, UŁ, UWR, UO,
URZ, UMCS**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

Wspólne projekty badawcze, dydaktyczne i organizacyjne realizowane są z Uniwersytetem w Zagrzebiu, Uniwersytetem w Bolonii, Wileńskim Uniwersytetem Technicznym im. Giedymina w ramach Sojusz Uniwersytetów Europejskich FORTHM. Ponadto wymieniono Rhetoric Society of Europe, International Political Science Association Research Committee 50 (Politics of Language).

UW, UO, UAM, UMCS, UWR

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

DOKTORATY

Projekty doktorskie z retoryki realizowane są w zakresie językoznawstwa, nauk o komunikacji i mediach, filozofii, nauk prawnych, literaturoznawstwa.

**UW, UAM, KUL, UG, UJ,
UKSW, UO, URZ, UWR, UJK**

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

KOŁA NAUKOWE

Działalność kół naukowych ma charakter efemeryczny i zależy od tego, czy kolejne roczniki studentów będą chciały kontynuować prace poprzedników. Obecnie 5 ośrodków naukowych potwierdziło działanie kół.

UW, URZ, UBB, UO, UKEN

KONGRES RETORYCZNY
RETORYKA — EDUKACJA — INNOWACJA

KLUBY DEBAT

Środowisko debatanckie jest także aktywne na uniwersytetach. Pięć ośrodków akademickich wskazało działalność klubów debat.

UG, UJ, UAM, URZ, UW

- Dyskusja sokratyczna oraz elementy debaty stosowane do rozwiązywania problemów.
- Nagrywanie i analiza wystąpień publicznych, takich jak wywiady czy konferencje prasowe.
- Wykorzystanie prezentacji multimedialnych i nowoczesnych środków technicznych do analizy materiałów graficznych, filmowych i dźwiękowych, w tym na poziomie parajęzyka.
- Turnieje debat oksfordzkich.
- Metoda odwróconej klasy.
- Realizacja projektów multimedialnych w studiach radiowych i telewizyjnych.
- Zastosowanie narzędzia Kialo do mapowania argumentów w debacie.
- Wprowadzenie elementów retoryki cyfrowej, gier i mediów kultury popularnej.
- Współpraca nauczycieli retoryki z logopedami w celu wzmocnienia warsztatu nauczycieli.
- Stosowanie ankiet do anonimowej oceny przemówień przez studentów.

Respondenci jako innowacje w dydaktyce retoryki najczęściej podają metody dydaktyczne oraz wykorzystywanie narzędzi cyfrowych

Nauczanie retoryki stawia przed dydaktykami różnorodne wyzwania związane z precyzyjnym określeniem kompetencji retorycznych. Respondenci podali jedynie kilka odpowiedzi, które mogłyby posłużyć do stworzenia charakterystyki, czym są umiejętności retoryczne.

Wśród odpowiedzi znalazły się:

- znajomość terminologii;
- umiejętność argumentowania;
- analizowanie różnych typów wypowiedzi;
- zdolności adaptacji do różnych audytoriów;
- świadome używanie środków stylistycznych;
- praktykowanie reguły res-verba w publicznym mówieniu z uwzględnieniem komunikacji niewerbalnej.

Precyzyjne zdefiniowanie kompetencji retorycznych stanowi istotne wyzwanie dla dydaktyków retoryki na najbliższe lata.

Co wpływa na rozwój retoryki?

- **Propagowanie wiedzy o retoryce wśród szerokiego kręgu odbiorców** - może pobudzić zainteresowanie i rozpoznawalność retoryki jako dziedziny wiedzy i umiejętności społecznie przydatnych.
- **Integracja retoryki z innymi dziedzinami naukowymi i aplikacyjnymi zastosowaniami** w takich obszarach jak mediacje, negocjacje, marketing, czy edukacja medialna.
- **Wyzwania komunikacyjne współczesnego świata i potrzeba skutecznej komunikacji** mogą sprzyjać rozwijaniu umiejętności retorycznych.
- **Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi i mediów społecznościowych** jako pola dla badań i nauczania retoryki.
- **Obowiązkowy element edukacji** na różnych poziomach i kierunkach studiów.
- **Rozwój badań retorycznych wspierany** przez publikacje książkowe i czasopisma naukowe.

Co wpływa na rozwój retoryki?

Co utrudnia rozwój retoryki?

- **Negatywna konceptualizacja retoryki** jako nauki anachronicznej (dziedzictwo klasyczne, terminologia łacińska), nieprzydatnej (inne dziedziny wiedzy wypracowały własne rozwiązania w obszarze wyzwań komunikacyjnych), nieetycznej (narzędzie manipulacji i demagogii) utrudnia jej akceptację i rozumienie jako ważnego narzędzia komunikacji.
- **Rozproszenie badań nad retoryką** i brak zespołów badawczych oraz interdyscyplinarna natura retoryki, która utrudnia jednoznaczne jej zaklasyfikowanie i integrację badań.
- **Brak autonomii instytucjonalnej i dyscyplinarnej** - retoryka nie jest uznawana za samodzielną dyscyplinę naukową, co ogranicza badania i rozwój w tym zakresie.
- **Brak retoryki na niższych etapach edukacji** powoduje, że studenci późno oswajają się z podstawowym kanonem retoryki i nie przechodzą (ze względu na ograniczenia liczby godzin w programach uniwersyteckich) na etap analityczno-krytyczny.

Co utrudnia rozwój retoryki?

Dziękujemy wszystkim respondentom za współtworzenie raportu o stanie retoryki w Polsce. Dzięki Państwa odpowiedziom możliwe było przedstawienie szerokiej panoramy działań naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych na polskich uczelniach.

Kolejnym krokiem będzie przygotowanie indywidualnych prezentacji głębiej charakteryzujących osiągnięcia w zakresie retoryki na poszczególnych uniwersytetach.

Raporty będą zamieszczone na łamach czasopisma *Res Rhetorica* (www.resrhetorica.com).

Kontakt:
a.budzynska@uw.edu.pl